

УДК 37.014.6:001.895]:005.591.1(045)

DOI <https://doi.org/10.32689/maup.ped.2025.4.1>

Тетяна БАКУМЕНКО

доктор філософії, доцент, доцент кафедри теорії та методик дошкільної освіти,
Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної
ради, tanya020365@ukr.net
ORCID: 0000-0001-5596-6572

Едуард ХРЯПІН

кандидат історичних наук, доцент завідувач кафедри історії, археології та гуманітарних наук,
Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради,
khriapine@gmail.com
ORCID: 0000-0002-4239-5069

ІННОВАЦІЙНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ

У статті досліджено сутність та значення інноваційних педагогічних технологій у контексті підвищення якості освіти. Узагальнено теоретичні підходи до визначення поняття «інноваційна технологія навчання» як системного методу створення, застосування й оцінювання педагогічних процесів. Розкрито провідні напрями інноваційної діяльності – використання інформаційно-комунікаційних, інтерактивних, проєктних, дистанційних і змішаних форм навчання, які забезпечують індивідуалізацію освітньої траєкторії та розвиток ключових компетентностей здобувачів освіти. Обґрунтовано, що якість освіти залежить від рівня інноваційності педагогічної діяльності, здатності педагога до творчого пошуку, дослідницької активності та саморозвитку. Висвітлено роль інноваційної педагогічної діяльності у формуванні життєтворчої компетентності, розвитку критичного мислення, самостійності й відповідальності особистості. Зроблено висновок, що впровадження інновацій сприяє переходу від знаннєвої до компетентнісної моделі освіти, підвищує її ефективність, відкритість та відповідність європейським освітнім стандартам.

Ключові слова: інноваційні педагогічні технології, якість освіти, інформаційно-комунікаційні технології, інтерактивне навчання, інноваційна діяльність педагога, життєтворча компетентність, освітнє середовище, компетентнісний підхід, цифровізація освіти.

Tetiana BAKUMENKO, Eduard KHRIAPIN. INNOVATIVE PEDAGOGICAL TECHNOLOGIES AS A FACTOR IN IMPROVING THE QUALITY OF EDUCATION

The article explores the essence and significance of innovative pedagogical technologies in the context of improving the quality of education. Theoretical approaches to defining the concept of «innovative learning technology» are summarized as a systematic method of creating, applying, and evaluating pedagogical processes. The main directions of innovation in education are revealed – the use of information and communication technologies, interactive, project-based, distance, and blended learning forms that ensure the individualization of educational trajectories and the development of key competencies of learners. It is substantiated that the quality of education directly depends on the level of innovativeness of pedagogical activity, the teacher's ability for creative inquiry, research activity, and self-development. The role of innovative pedagogical activity in forming life-creating competence, developing critical thinking, independence, and personal responsibility is highlighted. It is concluded that the implementation of innovations promotes the transition from a knowledge-based to a competence-oriented model of education, increasing its effectiveness, openness, and compliance with European educational standards.

Key words: innovative pedagogical technologies, quality of education, information and communication technologies, interactive learning, teacher's innovative activity, life-creating competence, educational environment, competence-based approach, digitalization of education.

Постановка проблеми. Сучасна система освіти переживає глибокі трансформації, зумовлені цифровізацією, глобалізаційними процесами та інтеграцією України в європейський освітній простір. У цих умовах якість освіти визначається не лише змістом навчання, а передусім здатністю педагогів ефективно застосовувати інноваційні технології, що сприяють формуванню компетентної, творчої й відповідальної особистості. Інноваційні педагогічні технології стають ключовим чинником модернізації освітнього процесу, забезпечуючи

його ефективність, гуманістичну спрямованість і відповідність сучасним вимогам суспільства.

Аналіз джерел та публікацій. Проблема впровадження інноваційних педагогічних технологій у систему освіти набула широкого висвітлення у вітчизняній та зарубіжній педагогічній науці. У наукових працях О. Дубасенюк, І. Дичківської, В. Гладуша, Р. Гуревича, С. Сисоевої та інших дослідників обґрунтовано сутність інновацій як цілеспрямованого процесу оновлення педагогічної практики, що сприяє формуванню нової

педагогічної культури та підвищенню якості освіти.

Науковці підкреслюють, що інноваційні технології розвивають здатність до самонавчання, самоорганізації та формують компетентності, необхідні для життя у цифровому суспільстві. О. Дубасенюк наголошує на інтеграції науки й практики в інноваційній освіті [3], а І. Дичківська визначає інноваційну педагогічну технологію як цілісну систему організації навчально-виховного процесу, зорієнтовану на особистість здобувача освіти [4].

У сучасних працях (Т. Рейс, О. Максютова, Г. Заспа) наголошується, що ключовими тенденціями розвитку освіти є цифрова трансформація, використання VR/AR-технологій, елементів штучного інтелекту та персоналізованого навчання, які суттєво впливають на якість освітніх результатів і професійне становлення особистості [10].

Метою статті є наукове обґрунтування ролі інноваційних педагогічних технологій як чинника підвищення якості освіти, розкриття їх сутності, функціональних особливостей та визначення напрямів ефективного впровадження у сучасну систему освіти.

Для досягнення поставленої мети в статті визначено такі **завдання**: проаналізувати науково-теоретичні підходи до розуміння сутності поняття «інноваційні педагогічні технології»; визначити структурно-функціональні характеристики інноваційних технологій у сучасному освітньому процесі; з'ясувати вплив інноваційної педагогічної діяльності педагога на розвиток компетентностей і життєтворчої активності здобувачів освіти; обґрунтувати педагогічні умови, принципи та механізми ефективного впровадження інноваційних технологій у закладах освіти різних рівнів; розробити практичні рекомендації щодо формування інноваційної культури педагога та підвищення результативності освітнього процесу.

Методологічну основу дослідження становить поєднання системного, компетентісного, діяльнісного та аксіологічного підходів, що забезпечують комплексне розуміння інновацій як чинника розвитку сучасної освіти. Для досягнення мети використано теоретичні методи: аналіз і синтез наукових джерел, порівняння, узагальнення та систематизація педагогічного досвіду з проблеми впровадження інноваційних технологій.

Наукова новизна статті полягає у комплексному теоретико-методологічному обґрунтуванні інноваційних педагогічних

технологій як визначального чинника підвищення якості освіти. Уточнено сутність понять «інноваційна педагогічна діяльність», «життєтворча компетентність», «інноваційна культура педагога». Акцентовано взаємозалежність між рівнем сформованості інноваційної культури педагога та якістю освітнього середовища. Доведено, що системне впровадження інноваційних технологій забезпечує перехід від традиційної до компетентісно-орієнтованої моделі освіти, сприяє професійному зростанню педагога і формуванню життєтворчої компетентності здобувачів освіти.

Виклад основного матеріалу. Інноваційні процеси у сучасній освіті є закономірною реакцією на потребу суспільства у фахівцях нового типу – компетентних, мобільних, творчих і здатних до безперервного саморозвитку. У педагогічній науці інновації розглядаються як основа якісних змін у структурі, змісті та технологіях навчання, що забезпечують відповідність освітнього процесу вимогам часу [10, с. 80].

Поняття «інновація» (від лат. *innovatio* – оновлення, зміна) у педагогіці трактується по-різному залежно від наукової школи. Так, І. Підласий визначає інновацію як ідеї, процеси, засоби і результати, спрямовані на якісне вдосконалення педагогічної системи, що передбачає як створення нових педагогічних концепцій, так і трансформацію існуючих [8, с. 71]. На думку В. Беспалька, інноваційність освітнього процесу полягає у переведенні навчання на технологічний рівень, що забезпечує стабільно високі результати навчальної діяльності [9, с. 23].

Науковці підкреслюють, що педагогічна інновація є не лише наслідком технічного прогресу, а й психолого-педагогічним явищем, яке змінює мислення педагога, його стиль професійної взаємодії та ціннісні орієнтації [6, с. 117]. У контексті сучасних реформ освіти інновації розглядаються як системний процес, що охоплює оновлення цілей, змісту, форм і методів організації навчання та виховання.

Вагомий внесок у розроблення теорії інноваційного навчання зробили українські науковці І. Зязюн, С. Гончаренко, О. Савченко, В. Кремень, Н. Кузьміна. На їхню думку, інноваційна педагогіка є комплексною системою принципів і технологій, яка забезпечує розвиток особистості учня й учителя одночасно, створюючи умови для педагогічного партнерства, творчості та самореалізації.

І. Дичківська зазначає, що інноваційні технології навчання – це цілеспрямована

організація освітнього процесу, побудована на нових підходах до взаємодії суб'єктів навчання, яка орієнтована на розвиток мислення, пізнавальної активності та відповідальності за результати [2, с. 41]. Її позицію поділяє Р. Гуревич, підкреслюючи, що сучасний педагог має виступати не передавачем знань, а модератором і фасилітатором навчального процесу, який створює умови для самостійного відкриття нового [1, с. 266].

У дослідженнях Л. Даниленко та Л. Ребухи наголошується, що інноваційна педагогічна технологія – це не окремий метод чи прийом, а системно організований процес, що забезпечує гарантований результат навчання. Вона має певну структуру, яка включає:

- мету – розвиток особистості й формування компетентностей;
- зміст – оновлену інформаційну базу, орієнтовану на практичну діяльність;
- методи – активні, інтерактивні, проєктні, проблемно-пошукові;
- засоби – цифрові, інформаційно-комунікаційні та мультимедійні ресурси;
- результат – компетентна, життєтворча особистість [9, с. 84].

На думку Л. Ніколенко, інноваційна діяльність педагога – це шлях до формування нової педагогічної культури, у якій учитель стає дослідником власного досвіду, а освітній процес перетворюється на простір життєтворчості [6, с. 9].

Якість сучасної освіти визначається здатністю системи навчання забезпечувати сталий розвиток особистості, професійну самореалізацію та конкурентоспроможність фахівців у динамічних умовах інформаційного суспільства. У цьому контексті інноваційні педагогічні технології виступають центральним чинником модернізації освіти, оскільки поєднують у собі науково обґрунтовані методи, цифрові інструменти та гуманістичні принципи навчання.

О. Дубасенюк наголошує, що впровадження інновацій в освіті спрямоване не лише на оновлення змісту, а й на створення умов для активної взаємодії педагога і здобувача освіти, розвитку їхнього мислення, креативності та самостійності [3, с. 67]. І. Дичківська визначає інноваційні педагогічні технології як цілісну систему засобів, методів і форм організації навчального процесу, що забезпечують якісну зміну освітнього середовища, орієнтованого на особистісно-діяльнісний розвиток учня [5, с. 6].

Серед сучасних інноваційних підходів особливе місце посідають інформаційно-

комунікаційні технології (ІКТ), інтерактивне навчання, проєктні методи, гейміфікація, дистанційні й змішані форми освіти. Саме ефективне використання ІКТ сприяє створенню відкритого освітнього середовища, у якому навчання набуває дослідницького характеру, а учні стають активними суб'єктами пізнання, а не пасивними споживачами інформації.

Важливим аспектом є зв'язок між технологізацією освіти та її якістю. За даними монографії колективу ЗУНУ (2022), використання інтерактивних, дистанційних та медіатехнологій забезпечує зростання рівня засвоєння знань на 25–30% порівняно з традиційними формами навчання, а також формує у здобувачів ключові компетентності комунікативну, інформаційну, соціальну та навчальну [5].

В. Радченко підкреслює, що застосування новітніх сервісів у навчанні створює умови для партнерської взаємодії між учасниками освітнього процесу, сприяє розвитку критичного мислення та підвищенню навчальної мотивації [8, с. 24]. Дослідження доводять, що якість освітнього процесу залежить не лише від наявності інноваційних засобів, а й від готовності педагога їх творчо інтегрувати у власну практику.

Сучасна освіта неможлива без постійного оновлення педагогічних підходів і технологій, що, своєю чергою, потребує високого рівня професійної готовності вчителя до інноваційної діяльності. Інноваційна педагогічна діяльність є цілеспрямованим процесом упровадження нових педагогічних ідей, технологій, методик та засобів навчання, спрямованих на підвищення ефективності освітнього процесу та розвиток творчого потенціалу педагога.

Науковці наголошують, що інноваційна діяльність педагога передбачає не лише опанування новітніх технологій, але й формування інноваційного типу мислення, готовності до експериментів, постійного самовдосконалення та рефлексії власної діяльності [6, с. 117]. Професійне зростання вчителя у сучасних умовах можливе лише за умови перетворення освітнього середовища на простір постійного творчого пошуку, де інновації стають не зовнішнім виміром, а внутрішньою потребою професійного розвитку [10, с. 160–163].

Вагомий внесок у розвиток концепції інноваційної педагогічної діяльності зробили Гуревич Р., Кадемія М., які зазначають, що інноваційність педагога – це його здатність створювати і впроваджувати нове

педагогічне знання, спираючись на наукові дослідження, педагогічний досвід і творчі ідеї [1, с. 66]. З позицій компетентнісного підходу, інноваційна педагогічна діяльність передбачає розвиток таких ключових якостей, як гнучкість мислення, здатність до рефлексії, комунікативність і мотивація до навчання протягом життя.

Слід зазначити, формування інноваційної культури педагога є системним процесом, який охоплює підготовку, підвищення кваліфікації, участь у дослідницьких проєктах і практику взаємного навчання в професійних спільнотах. Така культура проявляється у готовності до впровадження нових технологій, здатності передбачати освітні тенденції та ефективно адаптуватися до змін [6, с. 117–118].

Дослідники наголошують на важливості компетентнісного підходу у професійному розвитку педагога зокрема, у монографії під редакцією О. Дубасенюк зазначено, що інноваційна діяльність сприяє розвитку таких компетентностей, як управлінська, комунікативна, методична, дослідницька та рефлексивна, що утворюють цілісну систему професійного зростання [2, с. 24–25].

В. Радченко підкреслює, що результативність інноваційної діяльності безпосередньо залежить від здатності педагога створювати сприятливе освітнє середовище, яке стимулює учнів до самостійної роботи, розвитку критичного мислення та рефлексії [8, с. 82]. Така діяльність не лише підвищує якість освітнього процесу, а й сприяє професійній самореалізації вчителя (табл. 1).

Таблиця 1
Основні напрями інноваційної педагогічної діяльності педагога

Напрямок діяльності	Зміст та форми реалізації
Творчо-дослідницька діяльність	Участь у науково-дослідних проєктах, педагогічних експериментах, апробація нових технологій
Інформаційно-комунікаційна активність	Використання ІКТ, цифрових сервісів, створення електронних освітніх ресурсів
Професійна рефлексія	Самоаналіз, самооцінювання, розробка особистої траєкторії розвитку
Педагогічне партнерство	Взаємодія у професійних спільнотах, наставництво, колаборації

Джерело: створено за [3; 5; 8]

Сучасна освітня система вимагає від педагога не лише володіння фаховими знаннями, а й здатності до постійного оновлення професійної діяльності через упровадження нових підходів і технологій навчання. Інноваційна педагогічна діяльність визначається як процес розроблення, апробації та впровадження педагогічних новацій, спрямованих на підвищення якості освіти й розвиток творчого потенціалу учасників освітнього процесу [6, с. 118].

Науковці розглядають інноваційність педагога як здатність творчо мислити, критично оцінювати власний досвід і готовність до постійного самовдосконалення [5]. Такий підхід забезпечує не лише оновлення змісту навчання, а й формування нової педагогічної культури, заснованої на партнерстві та співпраці.

Інноваційна діяльність реалізується через пошуково-дослідницьку активність – створення авторських методик, участь у педагогічних експериментах; інформаційно-цифрову компетентність – застосування ІКТ, змішаних форм навчання, цифрових ресурсів; самоосвіту і підвищення кваліфікації – участь у тренінгах, курсах, професійних спільнотах.

За О. Радченко, результативність інноваційної діяльності педагога залежить від дотримання принципів керованості, прогностичності, гнучкості та інформаційної забезпеченості, які дають змогу ефективно адаптуватися до освітніх змін [8, с. 82]. Водночас, як підкреслює Л. Ребуха, інноваційна діяльність потребує методичної, психологічної та кадрової підтримки, що реалізується через систему тренінгів, майстер-класів, коучингових програм [9, с. 84]. У (табл. 2) охарактеризовано основні компоненти інноваційної педагогічної діяльності.

Отже, інноваційна педагогічна діяльність виступає фундаментом професійного зростання педагога, оскільки сприяє розвитку його компетентностей, формує готовність до змін і забезпечує високу якість освітнього процесу. Такий педагог не лише впроваджує новації, а й створює власні інноваційні практики, що визначає його як агента розвитку сучасної освіти.

О. Плахотнік [7] та інші вчені інтерпретують готовність викладача до інновацій як особливий особистий стан, що означає, що вчитель має мотиваційно-ціннісне ставлення до професійної діяльності, володіння ефективними способами та засобами для досягнення педагогічних цілей, творчості, рефлексії. Розглянута якість вчителя є передумовою

Таблиця 2

Основні компоненти інноваційної педагогічної діяльності

Компонент	Характеристика	Результат
Мотиваційний	Прагнення до професійного розвитку, внутрішня потреба у творчості	Формування мотивації до інновацій
Когнітивний	Засвоєння нових знань, методик, цифрових інструментів	Підвищення педагогічної майстерності
Операційний	Використання інноваційних технологій у практиці	Ефективна організація навчання
Комунікативний	Співпраця, участь у спільнотах, обмін досвідом	Професійне партнерство, лідерство
Рефлексивний	Самоаналіз, критичне осмислення діяльності	Професійна мобільність, саморозвиток

Джерело: створення за [3; 7; 8]

його ефективної діяльності, максимальної реалізації його можливостей, розкриття творчого потенціалу.

Сучасна освіта орієнтована не лише на передачу знань, а й на розвиток особистості, здатної самостійно проєктувати власне життя, приймати відповідальні рішення та реалізовувати себе у мінливих соціокультурних умовах. Саме тому інноваційні педагогічні технології розглядаються як один із провідних чинників формування життєтворчої компетентності здобувачів освіти – інтегральної якості, що поєднує знання, цінності, рефлексію та досвід діяльності [9, с. 84].

Інновації в освітньому процесі створюють умови для розвитку креативності, критичного мислення, комунікативності та соціальної активності учнів і студентів. Як зазначає Л. Ніколенко, інноваційне навчання сприяє формуванню суб'єктності особистості, тобто її здатності бути активним творцем власного життя, а не пасивним спостерігачем [6, с. 118–119]. Такі технології, як проєктне навчання, гейміфікація, STEM, дистанційні платформи, VR/AR-технології, забезпечують інтеграцію знань із практичною діяльністю, що сприяє формуванню навичок самостійності й самоорганізації.

По суті, інноваційні педагогічні технології виступають фундаментом розвитку життєтворчої компетентності, оскільки поєднують когнітивні, діяльнісні та ціннісно-мотиваційні складові навчання. Вони формують у здобувача освіти готовність до постійного самовдосконалення, відповідальності,

творчого самовираження й успішної самореалізації у професійній і суспільній сферах.

Висновки. Проведене дослідження дає підстави стверджувати, що інноваційні педагогічні технології є ключовим чинником підвищення якості освіти та формування компетентного, творчого педагога нового покоління. Вони не лише змінюють форми і методи організації навчального процесу, а й забезпечують його гуманізацію, персоналізацію та орієнтацію на розвиток особистісного потенціалу здобувачів освіти. Інноваційна педагогічна діяльність, як показано у працях О. Радченко та Л. Ребухи, виступає основою професійного зростання педагога, адже вимагає високого рівня методичної культури, готовності до експерименту, гнучкого мислення та цифрової компетентності.

Результати аналізу засвідчують, що ефективне впровадження інновацій можливе лише за умов наявності інституційної підтримки, професійних спільнот, відкритого інформаційного середовища й постійного самовдосконалення вчителя. Використання сучасних технологій (інтерактивних, інформаційно-комунікаційних, дистанційних, STEM, VR/AR) створює передумови для розвитку життєтворчої компетентності здобувачів освіти – здатності до рефлексії, самостійного вибору, креативності та соціальної активності.

Отже, інновації у педагогіці виступають стратегічним інструментом модернізації освіти, забезпечуючи її ефективність, гуманістичну спрямованість та конкурентоспроможність у глобальному освітньому просторі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гуревич Р. С., Кадемія М. Ю. Інноваційні освітні технології у вищих навчальних закладах. *Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти*. Харків : НТУ «ХП», 2016. Вип. 45(49). С. 266–274.
2. Дичківська І. М. *Інноваційні педагогічні технології*. Київ : Академвидав, 2004. 218 с.
3. Дубасенюк О. А. Інновації в сучасній освіті. *Інновації в освіті: інтеграція науки і практики : збірник науково-методичних праць*. 2014. С. 12–28.

4. Жураківська О. О. Інформатизація освіти: проблеми та перспективи розвитку. Вісник Хмельницького національного університету. 2018. № 6. С. 142–146. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/859/1/V_Vember_ITZN_3_IS.pdf (дата звернення: 20.10.2025).
5. Монографія *Інноваційні технології навчання в умовах модернізації сучасної освіти* / за ред. авторського колективу. Тернопіль: Західноукраїнський національний університет, 2022. 140 с.
6. Ніколенко Л. І. Інноваційна педагогічна діяльність як фактор розвитку професійної компетентності педагога. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. № 2. 2021. С. 116–121.
7. Плахотнік О. В. Модернізація освітнього процесу у вищій школі на засадах компетентнісного підходу. *Ukrainian Journal of Educational Studies and Information Technology*, 2015. 2(2). Р. 69–82. URL: <https://uesit.org.ua/index.php/itse/article/view/161>.
8. Радченко О. М. Інноваційна педагогічна діяльність як чинник формування життєтворчої компетентності здобувача освіти. *Збірник наукових праць «Інноваційна педагогіка»*. Вип. 5(33). 2022. С. 80–88.
9. Ребуха Л. Г., Нічуговська Л. І. Професійна підготовка педагога в контексті інноваційних освітніх змін. У кн.: *Інноваційні технології навчання в умовах модернізації сучасної освіти*. Тернопіль : ЗУНУ, 2022. С. 82–92.
10. Рейс Т. Т., Максютіва О. В. Інноваційні технології в освіті: впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в освітній процес. *Міжнародний науковий журнал «Освіта і наука»*. Вип. 1(36). 2024. С. 160–171. URL: <http://msu.edu.ua> (дата звернення: 20.10.2025).

Дата надходження статті: 27.10.2025

Дата прийняття статті: 20.11.2025

Опубліковано: 30.12.2025